

Starfshópur um stefnumótandi áætlun ríkisins í
málefnum sveitarfélaga
b.t. Valgarðs Hilmarssonar, formanns

SAMGÖNGU- OG
SVEITARSTJÓRNARRÁÐUNEYTIÐ

Sölvhólsgrötu 7 101 Reykjavík
sími: 545 8200 postur@srn.is srn.is

Reykjavík 5. mars 2019
Tilv.: SRN18120039/4.0

Efni: Leiðarljós og áherslur samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra

Inngangur

Með breytingum á sveitarstjórnarlögum, nr. 138/2011, var árið 2018 bætt við nýju ákvæði þar sem kveðið er á um stefnumótandi áætlun ríkisins um málefni sveitarfélaga. Hér er um nýmæli að ræða sem felur í sér að stefna ríkisins í málefnum sveitarfélaga verði formgerð í sérstakri áætlun til samræmis við aðra áætlanagerð á verksviði samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytisins. Jafnframt er kveðið á um að ráðherra setji reglugerð um hvernig unnið skal að gerð áætlunarinnar og var hún staðfest í desember 2018. Í henni er m.a. kveðið á um skipan starfshópsins og verkefni hans.

Verkefni starfshópsins samkvæmt skipunarbréfi, dags. 27. desember 2018, er að vinna í umboði ráðherra að stefnumótandi áætlun ríkisins um málefni sveitarfélaga til fimmtán ára í senn. Í áætluninni skal jafnframt mörkuð aðgerðaáætlun til næstu fimm ára á þessu sviði. Stefnan og aðgerðaáætlunin verður lögð fyrir Alþingi í formi tillögu til þingsályktunar, sbr. 2. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011.

Meginmarkmið stefnumótandi áætlunar í málefnum sveitarfélaga er m.a. að draga saman meginþætti langtímastefnumörkunar ríkisins í þeim málaflokkum sem snúa að verkefnum sveitarfélaga og stuðla að samræmingu í stefnumótun ríkis og sveitarfélaga á þeim sviðum með heildarhagsmunum sveitarstjórnarstigsins að leiðarljósi.

Jafnframt að setja fram leiðarljós um hvert stefna skuli í málefnum sveitarstjórnarstigsins með eflingu þess og sjálfbærni að markmiði. Þá skal áætlunin byggja á markmiðum sveitarstjórnarlaga og stefnu stjórnvalda um sjálfbæra þróun.

Við gerð tillagna að stefnumótandi áætlun og aðgerðaáætlun skal haft samráð við ráðuneyti, Samband íslenskra sveitarfélaga og sveitarfélög. Þá skal haft samráð við hagsmunaaðila eftir þörfum.

Við mótun stefnunnar skal horfa til stefnumörkunar Sambands íslenskra sveitarfélaga sem og þeirrar stefnumörkunar sem fram kemur í byggðaáætlun og sóknaráætlunum sem gerðar eru samkvæmt lögum um byggðaáætlun og sóknaráætlanir.

Loks skal almenningi gefinn kostur á að koma að sjónarmiðum sínum og athugasemdum í opnu

samráðsferli.

Leiðarljós og áherslur samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra

Við vinnu að stefnu og aðgerðaáætlun í málefnum sveitarfélaga setur samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra fram eftirfarandi leiðarljós og áherslur sem markmið og aðgerðir stefnunnar taki mið af.

1. Sjálfsstjórn sveitarfélaga

Gæta skal að sjálfsstjórn sveitarfélaga og rétti þeirra til að ráða málefnum sínum á eigin ábyrgð, svo sem verkefnum og fjárhag.

Meginsjónarmið Evrópusáttmála um sjálfsstjórn sveitarfélaga skulu vera leiðandi við alla stefnumótun.

Náið samráð skal vera um málefni sveitarfélaga og gagnkvæm virðing ríkja í samskiptum ríkis og sveitarfélaga um hlutverk, ábyrgð og skyldur aðila. Skýr verka- og ábyrgðarskipting skal vera milli ríkis og sveitarfélaga við veitingu opinberrar þjónustu.

Tryggja skal að sveitarfélög uppfylli allar laga- og reglugerðarskyldur sínar og þannig verði jafnræðis gætt gagnvart íbúum alls landsins. Það komi þó ekki í veg fyrir aðlögun að staðbundnum þörfum og möguleikum á sveigjanlegum lausnum við framkvæmd þjónustu.

Við setningu laga og reglugerða um málefni sveitarfélaga skal leitast við að svigrúm einstakra sveitarfélaga verði eins mikið og kostur er með hliðsjón af þörfum íbúanna.

2. Lýðræði og mannréttindi

Sveitarstjórnarstigið er hornsteinn lýðræðis og mannréttinda. Með stjórn sveitarfélaga fara kjörnir fulltrúar sem kosnir eru lýðræðislegri kosningu af íbúum þeirra.

Umbætur á sveitarstjórnarstigi skulu miða að því að styrkja lýðræðislega þátttöku íbúa og auka virkni og aðkomu þeirra við ákvarðanatöku og stefnumótun.

Jafnréttis- og mannréttindasjónarmið, meðal annars með vísan til alþjóðlegra mannréttindaskuldbindinga sem Ísland hefur undirgengist, verði fléttuð inn í alla stefnumótun og lagasetningu.

Sveitarfélög leitist við að tryggja sem jöfnust réttindi og aðgengi íbúa að þjónustu, óháð stærð þeirra eða landfræðilegum aðstæðum.

3. Sjálfbærni

Sveitarfélögin á Íslandi eiga að vera öflugar og sjálfbærar staðbundnar stjórnsýslueiningar sem eru ein meginstoð velferðar íbúanna.

Sjálfbærni er leiðarljós fyrir alla stefnumörkun fyrir sveitarstjórnarstigið en hún nær til félagslegra, efnahagslegra og umhverfislegra þátta samfélagsins.

Í því sambandi er mikilvægt að tryggja fjárhagslega og rekstrarlega getu einstakra sveitarfélaga til að standa til lengri tíma undir lögbundinni og venjubundinni þjónustu við íbúana, innviðauppyggingu og öðrum brýnum viðfangsefnum nærsamfélagsins.

Fjármögnun sveitarfélaga stuðli jafnframt að hagkvæmu skipulagi sveitarstjórnarstigsins og góðri nýtingu opinberra fjármuna.

Sveitarfélög hafi á hverjum tíma nægilegan styrk til að takast á við áskoranir framtíðarinnar, svo sem aukna sérhæfingu, breytta aldurssamsetningu, búferlaflutninga, tæknibreytingar, þróun á sviði umhverfis- og loftslagsmála, lýðheilsumál og fleira.

4. Heildarhagsmunir, þróun og nýsköpun

Ávallt skal litið til heildarhagsmuna sveitarstjórnarstigsins, sem annars af tveimur handhöfum hins opinbera stjórnvalds, fremur en sérgreindra hagsmuna einstakra sveitarfélaga m.v. núverandi sveitarfélagaskipan.

Sveitarfélög þurfa að vera í stakk búin til að takast á við samfélagsbreytingar og byggðaþróun. Þau þurfa að vera afl til uppbyggingar og sóknar til hagsbóta fyrir íbúa sína og landsmenn alla.

Tækifæri til hagnýtingar nýjustu tækni og þekkingar þurfa að vera til staðar, svo sem við þróun stjórnsýslu, rekstur þjónustu og nýsköpun.

Horfa skal til þess að eftir því sem umfang sveitarstjórnarstigsins eykst því mikilvægari verður ábyrgð þess á opinberum fjármálum og efnahagsstjórn.

Áherslur ríkisstjórnar

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er meðal annars lögð áhersla á eftirfarandi atriði sem varða sveitarstjórnarstigið:

- góð vinnubrögð, opna stjórnsýslu og gagnsæi,
- að kappkostað skuli að miðla upplýsingum um ákvarðanir og ferli sem varða hagsmuni almennings með aðgengilegum hætti,
- að allar áætlanir sem eiga að halda til lengri framtíðar þarf að gera í auknu samráði og með bættum samskiptum,
- sjálfbæra þróun sem verður að vera í fyrirrúmi við ákvarðanir í samræmi við alþjóðaskuldbindingar og -markmið, og
- aukið samráð við sveitarfélögin um verkefni þeirra og fjárhagsleg samskipti.

Þá þarf að skilgreina hlutverk landshlutasamtaka og styrk sveitarfélaga til að rísa undir nauðsynlegri þjónustu. Kveðið er á um að gistináttagjald færist yfir til sveitarfélaga á kjörtímabilinu í tengslum við viðræður ríkis og sveitarfélaga um endurskoðun tekjustofna.

Mikilvægt er að starfshópurinn horfi til þessara áherslna við mótun stefnu fyrir sveitarstjórnarstigið til framtíðar.

Framkvæmd og tímarammi

Í starfi sínu skal starfshópurinn m.a. byggja á fyrirliggjandi gögnum og greiningum frá nefndum og starfshópum sem fjallað hafa um sveitarstjórnarstigið og eflingu þess undanfarin ár. Þá skal horft til samþættingar verkefna og áherslna sem eru á borði allra ráða samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytis og eftir atvikum í öðrum ráðuneytum. Jafnframt skal fyrirmynda leitað til nágrannaþjóða um þær aðferðir sem notaðar hafa verið og tekist hafa vel til við að efla sveitarstjórnarstig þeirra.

Óskað er eftir því að starfshópurinn fylgi því verklagi sem ráðuneytið hefur samþykkt varðandi undirbúning og mótun stefnu og aðgerðaáætlunar og sett hefur verið fyrir öll svið ráðuneytisins. Með því móti er tryggt samræmt verklag milli málaflokka og náð samráð við sveitarfélögin, ráðuneyti og almenning.

Þá er þess farið á leit við starfshópinn að í verkefnisáætlun verði gert ráð fyrir því að hægt verði að leggja fram tillögu til þingsályktunar í samræmi við 2. gr. sveitarstjórnarlaga í október 2019.

Sigurður Ingi Jóhannsson